

دانشکده علوم ریاضی

سمینار درس بهینه سازی ترکیبیاتی

مسئله‌های پوشش مجموعه

استاد گرامی

آقای دکتر رضا قنبری

نگارش

زهرا قربانی

دی ماه ۱۳۹۰

فهرست مطالب

۲	۱ معرفی مساله، کاربردها و زیر مساله‌ها
۲	۱.۱ مقدمه
۴	۲.۱ مساله‌ی پوشش مجموعه
۵	۳.۱ کاربردها
۶	۴.۱ زیرمساله‌ها
۸	۲ روش‌های حل و چند نمونه از الگوریتم‌ها
۸	۱.۲ روش‌های حل
۱۰	۲.۲ الگوریتم جستجوی محلی برای حالت بدون وزن
۱۴	۳.۲ الگوریتم تقریبی
۱۶	۴.۲ الگوریتم‌های فرا ابتکاری

۱۶	الگوریتم ژنتیک	۱.۴.۲
۲۸	الگوریتم مورچگان	۲.۴.۲
۳۳	مقایسه‌ی نتایج محاسباتی الگوریتم ژنتیک و مورچگان	۳.۴.۲

گیر تحقیق در عملیات

چکیده

مساله‌ی پوشش مجموعه یکی از مسایل وسیع مطالعه شده در بهینه‌سازی ترکیباتی و علوم کامپیوتر و تئوری پیچیدگی می‌باشد که کاربردهای فراوانی از جمله در مکان‌یابی تسهیلات و زمان‌بندی کارکنان دارد. این مساله در دسته مسائل Np -hard قرار می‌گیرد یعنی هیچ الگوریتم دقیق چند جمله‌ای برای حل آن وجود ندارد. الگوریتم‌های فراوانی از جمله الگوریتم‌های دقیق برپایه‌ی روش‌های شاخه و کران و الگوریتم‌های تقریبی برای حل این مساله ارائه شده‌اند. چون روش‌های دقیق نیازمند محاسبات فراوان برای مسائل در اندازه‌های بزرگ هستند، الگوریتم‌های فراابتکاری برای یافتن یک جواب نزدیک بهینه‌ی خوب در زمان معقول برای مساله به کار می‌روند. در این جمع‌آوری در فصل اول به معرفی مساله، کاربردها و زیرمساله‌های آن می‌پردازیم. در فصل دوم مروری بر روشهای حل داشته و چند نمونه از الگوریتم‌های موجود را بررسی و مقایسه می‌کنیم.

فصل ۱

معرفی مساله، کاربردها و زیر مساله‌ها

۱.۱ مقدمه

مساله‌ی پوشش مجموعه یکی از اولین مسایلی است که در ۲۱ مساله‌ی کارپ^۱، Np-compelet بودن آن ثابت شد. در ابتدا برای این مساله الگوریتم‌های تقریبی مورد بررسی قرار گرفت. جانسون^۲ و لاوز^۳ ۱۹۷۴ و یک الگوریتم حریمانه که $H(d)$ - تقریب بود برای این مساله پیدا کردند. $(H(d) = \sum_{i=1}^d \frac{1}{i})$ سپس این الگوریتم حریمانه برای حالت وزن دار توسعه داده

---

^۱Karp's ۲۱ Np-compelet problems ^۲Johnson ^۳Lavás

شد^۱. در سال ۱۹۷۹ توسط گری و جانسون^۲ ثابت شد مساله‌ی پوشش مجموعه Np-hard در حالت strong است.

نمونه‌ی (X, F) از مساله‌ی پوشش مجموعه شامل یک مجموعه‌ی متناهی X و خانواده F از زیر مجموعه‌های X می‌باشد بطوریکه هر عنصر از X متعلق به حداقل یک زیر مجموعه در F باشد. [۱]

$$X = \cup_{S \in F} S$$

می‌گوییم زیر مجموعه‌ی $S \in F$ عناصر X را می‌پوشاند. مساله یافتن زیر مجموعه‌ای از F مانند C با اندازه‌ی می‌نیمم می‌باشد که اعضای آن تمام X را می‌پوشاند.

$$X = \cup_{S \in C} S$$

هر C که در رابطه‌ی بالا صدق کند X را می‌پوشاند.

در ادامه به آشنایی بیشتر با مساله و روش‌های حل [۸] آن می‌پردازیم.

---

^۱Chvatal, ۱۹۷۹ ^۲Garey and Johnson

۲.۱ مساله‌ی پوشش مجموعه

مدل برنامه‌ریزی خطی عدد صحیح مساله

مدل برنامه‌ریزی خطی عدد صحیح مساله‌ی پوشش مجموعه به صورت زیر توصیف میشود:

ماتریس a_{ij} را $m \times n$ با درایه‌های صفر و یک در نظر بگیرید. هر ستون j هزینه‌ای برابر $c_j > 0$ دارد. مساله عبارتست از پوشاندن سطرهای ماتریس توسط زیر مجموعه‌ای از ستونها بطوریکه کل هزینه می‌نیم شود. متغیر x_j را تعریف می‌کنیم:

$$x_j = \begin{cases} 1 & \text{اگر ستون } j \text{ در جواب باشد} \\ 0 & \text{در غیر این صورت} \end{cases}$$

همچنین متغیر a_{ij}

$$a_{ij} = \begin{cases} 1 & \text{اگر ستون } j \text{ سطر } i \text{ را بپوشاند} \\ 0 & \text{در غیر این صورت} \end{cases}$$

مدل به شکل زیر است: $\min \sum_{j=1}^n c_j x_j$

subject to: $\sum_{j=1}^n a_{ij} x_j \geq 1 \quad i=1, \dots, m$

$x_j \in \{0, 1\} \quad j = 1, 2, \dots, n$

مساله‌ی پوشش مجموعه در حالت وزن دار

در حالت وزن دار مساله به مساله‌ی پوشش مجموعه با کمترین وزن تبدیل میشود. در این

'minimum weighted set covering problem

حالت مجموعه‌ی پایه‌ی $U = \{u_1, u_2, \dots, u_n\}$ و زیر مجموعه‌های آن $S_1, S_2, \dots, S_k$ را در نظر بگیرید. برای هر S_i نیز وزنهای مثبت c_j مفروض است. هدف یافتن مجموعه‌ی $I \subseteq \{1, 2, \dots, m\}$ می‌باشد بطوریکه $\sum_{i \in I} c_i$ می‌نیمم شود و $\cup_{i \in I} S_i = U$. در حالت بدون وزن برای تمام c_j ها داریم $c_j = 1$.

۳.۱ کاربردها

مساله‌ی پوشش مجموعه کاربردهای گوناگونی در زمینه‌های مختلف دارد و بسیاری از مسایل به شکل آن فرمول‌بندی میشوند. در اینجا به چند نمونه از این کاربردها اشاره می‌کنیم.

۱. زمان‌بندی کارکنان^۱ [۱۱]

تقاضاهای حمل و نقلی که توسط کمپانی‌های حمل و نقل برآورده میشوند به وسیله‌ی یک جدول زمانی نشان داده میشود. کارکنان و وسایل نقلیه، ایستگاههای آغاز و پایان و مکان‌های استراحت کارکنان معین است. هدف مساله این است که هر یک از سفرهای درون جدول حداقل یک بار توسط زیرمجموعه‌ی بهینه از سفرها انتخاب شود به طوریکه کل ساعات کاری کارکنان می‌نیمم شود. این مساله به شکل یک مساله پوشش فرمول میشود.

---

^۱crew scheduling

۲. مساله‌ی بلیت‌های بخت آزمایی^۱ [۷]

در مساله‌ی بلیت‌های بخت آزمایی n شماره از میان یک مجموعه‌ی m شماره‌ای به تصادف بیرون کشیده میشوند. روی بلیت‌ها، ما باید n شماره را پرکنیم با این امید که این n شماره با n شماره‌ی بیرون کشیده شده یکسان باشد. حال به دنبال می‌نیم تعداد بلیت‌هایی که باید پرکنیم هستیم بطوریکه حداقل یک بلیت وجود داشته باشد که p شماره یا بیشتر، تعداد شماره‌ی یکسان با n شماره‌ی بیرون کشیده شده داشته باشد. این مساله نیز به صورت مساله پوشش فرمول‌بندی میشود. از دیگر کاربردهای مساله پوشش مجموعه می‌توان به مکان‌یابی تسهیلات^۲ [۳]، ممانعت از ترافیک^۳ و ردیابی ویروس‌های کامپیوتری^۴ اشاره کرد.

۴.۱ زیر مساله‌ها

از زیر مساله‌های مساله‌ی پوشش مجموعه به دو مورد اشاره می‌کنیم:

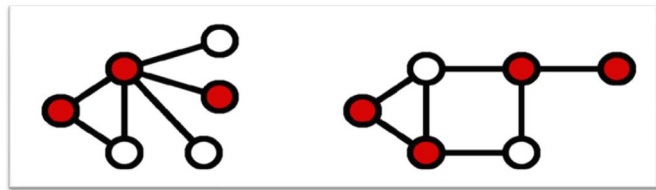
۱. مساله‌ی پوشش راس^۵ [۲]: گراف $G = (V, E)$ مفروض است. پوشش راسی این

گراف عبارتست از زیر مجموعه‌ی C از راسها بطوریکه هر یال در گراف G مجاور حداقل

یک راس در C باشد. در شکل زیر نمونه‌ای از این مساله را مشاهده می‌کنید:

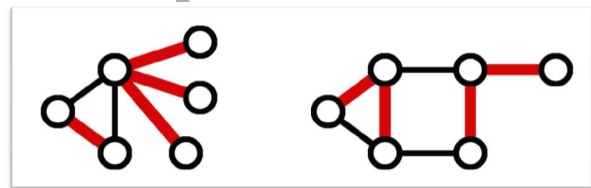
^۱Lottery problem   ^۲facility location   ^۳Traffic checks   ^۴computer viruses detection

^۵vertex cover

۲. مساله‌ی پوشش یال^۱:

گراف $G = (V, E)$ مفروض است. پوشش یال این گراف عبارتست از زیرمجموعه‌ی C از یالها بطوریکه هر راس در گراف G مجاور حداقل یک یال در C باشد. در شکل زیر نمونه‌ای را مشاهده می‌کنید:

در عملیات

^۱edge cover

فصل ۲

روش‌های حل و چند نمونه از الگوریتم‌ها

۱.۲ روش‌های حل

همان‌طور که قبلاً گفته شد مساله‌ی پوشش مجموعه یک Np-hard در حالت strong می باشد و بسیاری از الگوریتم‌ها برای حل آن ارائه شده‌اند. الگوریتم‌های دقیق^۱ اکثر بر پایه‌ی روش‌های شاخه و کران^۲ و شاخه و برش^۳ برای این مساله توسعه داده شده‌اند. الگوریتم‌های دقیق

---

^۱Fisher and Kedia, ۱۹۹۰; Beasley and Jornsten Balas; ۱۹۹۲ and Carrera ۱۹۹۶ ^۲Branch

and bound ^۳Branch and cut

مختلفی برای پوشش مجموعه مقایسه شده‌اند.^۱ این مقایسه‌ها نشان می‌دهند بهترین الگوریتم دقیق برای مساله‌ی پوشش مجموعه *CPLEX*^۱ می‌باشد. چون روشهای دقیق نیازمند محاسبات فراوان برای مسائل در اندازه‌های بزرگ هستند، الگوریتم‌های ابتکاری معمولاً برای یافتن یک جواب نزدیک بهینه‌ی خوب در زمان معقول به کار می‌روند. شاید الگوریتم‌های حریصانه معمول‌ترین رویکرد ابتکاری برای حل سریع مسایل ترکیبیاتی بزرگ باشند که هرچند ساده و سریع درک کردن، کمتر می‌توانند جوابهایی با کیفیت خوب تولید کنند. برای مساله‌ی پوشش مجموعه ساده‌ترین رویکرد، الگوریتم حریصانه‌ای است که توسط *chvatal* در سال ۱۹۷۹ طراحی شد. برای بهبود بخشیدن به کیفیت جواب، الگوریتم‌های ابتکاری مدرن مانند سردکاری تدریجی^۲، ژنتیک^۳، مورچگان^۴ و شبکه عصبی^۵ رفتار تصادفی معرفی شدند. این الگوریتم‌های ابتکاری معمولاً در طبقه‌ی الگوریتم‌های فراابتکاری^۶ قرار می‌گیرند. دو اشکال در مورد الگوریتم‌های ابتکاری موجود برای مساله‌ی پوشش مجموعه وجود دارد. اولاً بیشتر الگوریتم‌های ابتکاری برای حالت وزن دار طراحی شده‌اند. زیرا اطلاعات در مورد هزینه نقش مهمی در این الگوریتم‌ها بازی می‌کند. تعداد بسیار کمی از الگوریتم‌های ابتکاری به روی هر دو نوع مسایل وزن دار و بدون

^۱ *CPLEX* یک بسته‌ی نرم‌افزاری شامل مجموعه‌ای از برنامه‌های مدلسازی ریاضی است.

^۲ Genetic: Beasley ^۳ Genetic: Beasley ^۴ Ant colony: Zhigang Ren, Zuren Feng, ۲۰۰۸ ^۵ Neureal Network: Ohlsson et al., ۲۰۰۱ ^۶ Meta-Heuristic

^۱ Capara et al., ۲۰۰۰ ^۲ simulated annealing: Jacobs and Brusco, ۱۹۹۵ ^۳ Genetic: Beasley and chu, ۱۹۹۶; Aickeli, ۲۰۰۲ ^۴ Ant colony: Zhigang Ren, Zuren Feng, ۲۰۰۸

^۵ Neureal Network: Ohlsson et al., ۲۰۰۱ ^۶ Meta-Heuristic

وزن کار می کنند. اشکال دوم اینکه پیاده سازی بیشتر الگوریتم های ابتکاری که جواب خوب تولید می کنند برای شاغلانی که پیش زمینه ی قوی در تحقیق در عملیات ندارند مشکل است، از طرف دیگر الگوریتم های ابتکاری ساده مانند الگوریتم های ابتکاری حریمانه معمولاً نتایج خیلی خوبی تولید نمی کنند.

۲.۲ الگوریتم جستجوی محلی برای حالت بدون وزن

در این قسمت به بررسی الگوریتمی بر پایه ی جستجوی محلی^۱ می پردازیم. [۹] بر طبق این الگوریتم یک جواب اولیه بهبود داده میشود به این صورت که در هر تکرار یک همسایگی حول جواب جاری تولید میشود و طبق معیاری مشخص جوابی در این همسایگی برای تکرار بعد انتخاب میشود. در این الگوریتم یک ساختار همسایگی، یک تابع برازندگی، یک پارامتر کران بالا و یک لیست ممنوع معرفی شده است. در ادامه به توصیف این موارد می پردازیم.

الف) ساختار همسایگی:

همانطور که می دانیم جواب مساله ی پوشش مجموعه یک زیر مجموعه $C \subseteq F$ است که اعضای آن تمام X را می پوشانند. لازم به ذکر است یک جواب در ابتدا و همچنین در فاز بهبود می تواند غیر مجاز باشد، یعنی جوابی که تمام عناصر X را نمی پوشاند. برای تولید همسایگی

^۱Local search for unicost set covering problem

حول زیرمجموعه‌ی C دو حرکت اساسی به کار می‌رود:

ADD-SET(S): یک مجموعه‌ی S از خانواده زیرمجموعه‌های F که در C نیست و به آن اضافه

$$C : C \leftarrow C \cup S \text{ می‌شود.}$$

REMOVE-SET(S): مجموعه‌ی S که از C حذف می‌شود. $C : C \leftarrow C - S$

حرکت دیگری که در برخی نوشته‌جات استفاده شده است تعویض یک مجموعه S_1 در C با

مجموعه‌ی دیگری S_2 که در C نیست می‌باشد:

$$S_1, S_2 \text{ تعویض: SWAP-SET}(S)$$

تمام همسایگی که با به کار بردن دو حرکت اول تولید می‌شود شامل $|F|$ جواب است.

اگر حرکت swap به کار رود همسایگی تولید شده بسیار بزرگ خواهد بود. در این حالت تمام

همسایگی شامل $(|F| - |C|) * |C|$ جواب است. برای اجتناب از تعدد جوابها در همسایگی

، روشی بکار می‌بریم که فقط دو حرکت ADD و REMOVE به کار روند. تجربه نشان داده این دو

حرکت برای دستیابی به جوابهای راضی کننده در زمان معقول کافی هستند.

ب) محدود کردن همسایگی بوسیله‌ی معرفی یک پارامتر کران بالا :

کران بالا به عنوان تعداد مجموعه‌های بهترین جواب مجاز تعریف می‌شود.

اگر فقط دو حرکت ADD و REMOVE به کار برده شوند این کران بالا می‌تواند برای محدود

کردن همسایگی در طول جستجو به کار رود. با این محدودسازی، حرکت ADD می‌تواند در جواب

جاری به کار رود فقط اگر تعداد مجموعه‌ها در جواب جاری کمتر از کران بالا منهای یک

باشد. (۱ - upperbound) کران بالا از اولین جواب مجاز که تمام X را می پوشاند محاسبه می شود. اگر جواب مجاز در طول جستجو بهبود پیدا کند کران بالا بطور خودکار به روز می شود. هدف از محدود کردن همسایگی قوت بخشیدن به جستجو در همسایگی بهترین جواب جاری می باشد.

پ) تابع برازندگی : تابع برازندگی برای محاسبه ی کیفیت و چگونگی جواب بکار می رود. یک جریمه ی مقدار ۱ برای هر عنصر پوشیده نشده از مجموعه ی X و هر مجموعه در C در نظر گرفته می شود. برازندگی جواب برابر است با:

$$\text{Fitness} = \text{Number of uncovered elements} + |C|$$

هدف ، می نیمم کردن این تابع در طول جستجو می باشد.

ت) جواب اولیه: برای تولید جواب اولیه از یک الگوریتم حریصانه استفاده می شود. این الگوریتم بدین صورت عمل می کند که در هر مرحله مجموعه ای را انتخاب می کند که بیشترین عناصر پوشیده نشده را تا حد امکان بپوشاند.

ث) استفاده از تاریخچه ی جستجو :

برای اجتناب از درون دور افتادن در طول جستجو این الگوریتم از تاریخچه ی جستجوی خود استفاده می کند. این اطلاعات در یک حافظه بنام لیست ممنوع^۱ ذخیره شده اند. این لیست را مجموعه هایی که در تکرارهای قبلی اضافه یا کم شده اند می سازند. برای مثال اگر

^۱Tabu list

جوابی برای تکرار بعد قابل قبول بوده و با اضافه کردن مجموعه S_1 به C بدست آمده باشد، این S_1 وارد لیست ممنوع می‌شود.

(ج) معیار انتخاب جواب: بهترین جواب از یک همسایگی، جواب جاری برای تکرار بعد است. جوابی که برای تکرار بعد انتخاب می‌شود نباید یک جواب ممنوع باشد. یک جواب ممنوع است اگر با بکار بردن یکی از حرکتها روی مجموعه ای از لیست ممنوع بدست آمده باشد. اگر بهترین جواب در یک همسایگی جوابی ممنوع باشد از معیار تنفس^۱ استفاده می‌شود.

چ) الگوریتم جستجوی محلی:

شمای کلی الگوریتم جستجوی محلی ذکر شده، بصورت زیر است:

- (۱) تولید یک جواب اولیه.
- (۲) مقداردهی پارامتر کران بالا و لیست ممنوع.
- (۳) تولید همسایگی جواب جاری با استفاده از دو حرکت ADD-Set, REMOVE-Set.
- (۴) ارزیابی همسایگی جواب.
- (۵) انتخاب یک جواب برای تکرار بعد با در نظر گرفتن معیار انتخاب.
- (۶) به روز کردن کران بالا و لیست ممنوع.
- (۷) اگر شرایط توقف برقرار نبود به گام ۳ برمی‌گردیم وگرنه به گام ۸ می‌رویم.
- (۸) بازگشت به بهترین جواب ممکن.

۳.۲ الگوریتم تقریبی

یک راه برای حل مسائل Np-hard استفاده از الگوریتم‌های تقریبی می‌باشد. یک الگوریتم برای یک مساله بهینه‌سازی α - تقریب نامیده می‌شود هرگاه اولاً در زمان چندجمله‌ای قابل اجرا باشد، ثانیاً همواره جوابی تولید کند که فاصله آن تا جواب بهینه ضریبی از α باشد. در این بخش به معرفی یک الگوریتم تقریبی برای مساله پوشش به نام الگوریتم رند کردن^۱ [۶] می‌پردازیم.

تعریف: نمونه $E = \{e_1, e_2, \dots, e_n\}$ وزیرمجموعه‌های $S_1, S_2, \dots, S_m$ از آن مفروض هستند. هزینه‌ی

هر S_j نیز $w_j \geq 0$ است. هدف یافتن مجموعه $I = \{1, 2, \dots, m\}$ است بطوریکه $\cup_{j \in I} S_j = E$

و $\sum_{j \in I} w_j$ می‌نیمم شود. الگوریتم تقریبی که ارائه می‌کنیم برپایه‌ی برنامه‌ریزی عدد صحیح

برای مساله پوشش می‌باشد. متغیر X_j را بصورت زیر تعریف می‌کنیم:

$$X_j = \begin{cases} 1 & \text{اگر } i \in I \text{ باشد} \\ 0 & \text{در غیر این صورت} \end{cases}$$

مدل برنامه‌ریزی عدد صحیح مساله پوشش را بصورت ۲.۱ در نظر بگیرید. همچنین f را

بصورت زیر تعریف می‌کنیم:

^۱Rounding algorithm

اگر داشته باشیم $f_i = |\{j | e_i \in S_j\}|$ آنگاه $f = \max f_i$ به روی تمام i ها بدین معنی که f ماکزیمم تعداد مجموعه‌هایی است که عناصر e_i را دربر دارند. با توجه به آزادسازی قیدهای صحیح بودن در مدل عدد صحیح یاد شده، الگوریتم تقریبی زیر را داریم.

الگوریتم تقریبی رند کردن

ورودی: مجموعه متناهی $E = \{e_1, e_2, \dots, e_n\}$ و زیرمجموعه‌های $S_1, S_2, \dots, S_m$ از آن و هزینه‌های $w_j \geq 0$ برای هر S_j .

خروجی: مجموعه I

گام (۱) مساله را بدون در نظر گرفتن قیدهای صحیح بودن حل کنید تا جواب بهینه x^* بدست آید.

گام (۲) قرار دهید $I \leftarrow \emptyset$.

گام (۳) برای هر S_j انجام بده:

اگر $x_j^* \geq \frac{1}{f}$ قرار بده $I \leftarrow I \cup \{j\}$.

لم ۱.۳.۲. $I = \{j | x_j^* \geq \frac{1}{f}\}$ یک set cover است. [۱۰]

قضیه ۱.۳.۲. الگوریتم ذکر شده یک الگوریتم f - تقریب است. [۱۰]

۴.۲ الگوریتم‌های فرا ابتکاری

۱.۴.۲ الگوریتم ژنتیک

در این بخش به بررسی نمونه‌ای از الگوریتم‌های فرا ابتکاری به نام الگوریتم ژنتیک [۴] برای مساله‌ی پوشش می‌پردازیم.

گام‌های اصلی یک الگوریتم ژنتیک ساده بصورت زیر است:

۱. تولید یک جمعیت اولیه

۲. ارزیابی برازندگی اعضا در جمعیت

حلقه‌ی تکرار

۱. انتخاب دو والد از میان جمعیت

۲. پیوستن دو والد و تولید فرزند

۳. ارزیابی برازندگی فرزندان

۴. جایگزین کردن برخی یا کل جمعیت اولیه با فرزندان

در مساله‌ی پوشش مجموعه یک ماتریس صفر و یک با m سطر و n ستون در نظر می‌گیریم.

مساله عبارتست از پوشاندن سطرها توسط زیر مجموعه‌ای از ستونها با حداقل هزینه. (هر

ستون هزینه‌ای برابر c_j دارد). تعریف می‌کنیم:

$$X_j = \begin{cases} 1 & \text{اگر ستون } j \text{ در جواب باشد} \\ 0 & \text{در غیر این صورت} \end{cases}$$

$$\begin{aligned} \min \quad & \sum_{j=1}^n c_j x_j & (1.2) \\ \text{s.t.} \quad & \sum_{j=1}^n a_{ij} x_j \geq 1 & i = 1, \dots, m \\ & x_j \in \{0, 1\} & j = 1, \dots, n \end{aligned}$$

همچنین بدون ازدست دادن کلیت مساله فرض کنید در مساله‌ی پوشش مجموعه، ستونها به ترتیب افزایش هزینه شان مرتب شده باشند و ستونهایی با هزینه برابر به ترتیب کاهش تعداد سطری که می‌پوشانند مرتب شده باشند. (در قسمتهای بعد از این فرض استفاده میشود).

الف) نمایش جواب

در هر الگوریتم ژنتیک اولین گام تعبیه کردن یک نمایش جواب مناسب است. راه معمول نمایش در مساله پوشش مجموعه نمایش دودویی ۰-۱ می باشد. یک رشته‌ی n بیتی دودویی از ژنها به عنوان ساختار کروموزوم در نظر می‌گیریم که هر ژن نماینده یک ستون است و n تعداد ستونها در مساله می‌باشد. ارزش ۱ برای بیت i ام نشان دهنده این است که ستون i در جواب هست و ارزش ۰ یعنی ستون i در جواب نیست. در شکل زیر یک نمونه از نمایش

دودویی را مشاهده می‌کنید:

column(gene)	1	2	3	4	5	...	$n-1$	n
bit string	1	0	1	1	0	...	1	0

نمایش دیگر بصورت غیردودویی است که در آن هرژن در یک کروموزوم نشان دهنده یک سطر می‌باشد و ارزش هرژن بیانگر شماره ی ستونی است که آن سطر را پوشانده است. در

شکل زیر نمونه‌ای از این نمایش را مشاهده می‌کنید:

row(gene)	1	2	3	4	5	...	$m-1$	m
string	10	7	10	213	5	...	49	7

یکی از مشکلاتی که نمایش دودویی با آن مواجه می‌باشد این است که تضمین طولانی مدتی برای شدنی باقی ماندن جوابها وجود ندارد. یک راه برای مقابله با این مشکل استفاده از نمایش غیردودویی است که هرچند در طی عملیات تقاطع و جهش، شدنی بودن جواب حفظ میشود ولی ارزیابی برازندگی ممکن است مبهم باشد. به این علت که جوابهای یکسان میتوانند در فرمهای مختلف ظاهر شوند و هر فرم تابع برازندگی متفاوت به مابدهد. محاسبات تجربی نشان داده است که برای این مساله نمایش غیردودویی در رتبه دوم نسبت به نمایش دودویی قرار دارد. در ادامه الگوریتم ژنتیک ما از نمایش دودویی استفاده می‌کنیم. یک راه دیگر برای مواجهه با مشکل ذکر شده استفاده از "عملگر ابتکاری"^۱ است که در قسمتهای بعد با آن آشنا می‌شویم. همچنین در حالت دودویی برازندگی f_i برای هر کروموزوم (جواب)

^۱Heuristic operator

i بصورت زیر محاسبه میشود:

$$f_i = \sum_{j=1}^n c_j s_{ij}$$

که $c_j > 0$ هزینه بیت j ام و s_{ij} ارزش بیت j ام متناظر با کروموزوم i ام می‌باشند.

پ) انتخاب والدین^۱

روشهای بسیاری برای انتخاب والدین وجود دارد. برای این مساله تکنیک مسابقه^۲ بکار می‌رود. در این روش بین دو گروه از کروموزوم‌ها که هر کدام شامل T کروموزوم به تصادف انتخاب شده از میان جمعیت هستند، مسابقه‌ای شکل می‌گیرد. از هر گروه یک کروموزوم که بهترین برازندگی را دارد انتخاب شده و عمل ترکیب میان آن دو انجام میشود. روش مسابقه‌ی دودویی به علت پیاده سازی کارآمدش برای مساله‌ی پوشش انتخاب شده است، در این حالت داریم: $T = 2$.

ت) تقاطع^۳

تقاطع یک نقطه‌ای و دو نقطه‌ای از روشهای اولیه برای تقاطع دو جواب هستند. در تقاطع یک نقطه‌ای فرض کنید P_1, P_2 دو والد باشند. نقطه K به تصادف انتخاب شده و از آن نقطه برش انجام میشود. اگر C_1, C_2 دو فرزند جدید باشند و $1 \leq K < n$ ، تقاطع یک نقطه برش به شکل زیر است:

$$C_1 := P_1[1], \dots, P_1[K], P_2[K+1], \dots, P_2[n]$$

^۱Parent selection   ^۲Tournament selection   ^۳Crossover

$$C_{\forall} := P_{\forall}[1], \dots, P_{\forall}[K], P_{\exists}[K+1], \dots, P_{\exists}[n]$$

تقاطع دونقطه‌ای نیز بطور مشابه انجام می‌گیرد.

چون در این مرحله جوابهای مساله پوشش بیشتر شامل ستونهایی با هزینه کمتر هستند، بیشتر آنها در بخش سمت راست کروموزومهای P_1, P_2 ارزش صفر دارند. (به یاد داریم که ستونها به ترتیب افزایش هزینه مرتب شده بودند). بنابراین اگر تقاطع چند نقطه‌ای در نقطه‌ای از آن ناحیه رخ دهد جوابهای جدید با والدین خود یکسان خواهند شد. اما این مشکل با تعریف تقاطعی به شکل زیر، هموار خواهد شد.

در اینجا عملگر تقاطع تعمیم یافته‌ای را معرفی می‌کنیم که عملکرد آن بر اساس برازندگی می‌باشد. این عملگر هم ساختار تقاطع یک نقطه‌ای برش وهم تقاطع یکنواخت را در بر می‌گیرد و fusion operator نامیده میشود. اما برخلاف تقاطع چند نقطه‌ای برش، این تقاطع تنها یک فرزند (جواب) تولید می‌کند. فرض کنید f_{P_1}, f_{P_2} برازندگی دو والد P_1, P_2 باشند و C فرزند باشد. مساله‌ی می‌نیم سازی را در نظر بگیرید. برای تمام $i = 1, 2, \dots, n$ داریم:

$$(i) \text{ if } P_1[i] = P_2[i], \text{ then } C[i] := P_1[i] = P_2[i]$$

$$(ii) \text{ if } P_1[i] \neq P_2[i], \text{ then}$$

$$(a) C[i] := P_1[i] \text{ with probability } p = \frac{f_{P_2}}{f_{P_1} + f_{P_2}}$$

$$(b) C[i] := P_2[i] \text{ with probability } 1 - p$$

به عنوان مثال اگر $f_{P_1} = 4$ و $f_{P_2} = 6$ و $P_1[i] \neq P_2[i]$ آنگاه احتمال اینکه $C[i] := P_1[i]$ باشد برابر 0.6 و احتمال اینکه $C[i] := P_2[i]$ باشد برابر 0.4 است. پس احتمال انتخاب از والدی که برازندگی بهتری داشت^۱ بیشتر است و این نشان دهنده‌ی تاثیر مستقیم برازندگی در این فرآیند تقاطع می‌باشد.

ث) جهش^۱

عمل جهش پس از تقاطع، روی جواب انجام میشود. بدین صورت که ارزش تعدادی از بیتها در یک جواب با احتمالی مشخص عوض میشود. احتمال وقوع جهش در یک جواب را نرخ جهش می‌نامند. Bäck نرخ جهش $\frac{1}{n}$ را برای کران پایین نرخ جهش بهینه پیشنهاد داد که n تعداد ستونهاست. مطالعات نشان داده است برای کارا تر شدن الگوریتم ژنتیک یک کران بالا نیز برای نرخ جهش لازم است. پس بکار بردن "نرخ جهش متغیر" نسبت به نرخ جهش ثابت سودمند تر است. در بخش پایانی الگوریتم ژنتیک در مورد اینکه کدام مجموعه از بیتها (ستونها) باید جهش پیدا کنند بحث خواهیم کرد.

ج) عملگر ابتکاری شدنی بودن^۲

همانطور که اشاره شد جوابهای تولید شده توسط اعمال تقاطع و جهش ممکن است شدنی نباشند. یعنی برخی سطرها پوشیده نشوند. برای شدنی کردن جوابها یک عملگر مورد نیاز

^۱ توجه کنید که مساله می‌نیمم سازی بود پس برازندگی کمتر بهتر است.

^۱Mutation ^۲Heuristic operator

است. عملگر شدنی بودن که در این قسمت معرفی می‌کنیم هم جوابها را شدنی می‌کند و هم با استفاده از یک گام بهینه سازی محلی که ستونهای زائد^۱ را از جواب حذف می‌کند سعی در کارا تر کردن الگوریتم دارد. نحوه ی کارکردن این عملگر در الگوریتم زیر آمده است.

ابتدا مجموعه های زیر را در نظر بگیرید:

$$I = \text{مجموعه ی تمام سطرها}$$

$$J = \text{مجموعه ی تمام ستونها}$$

$$\alpha_i = \text{مجموعه ی ستونهایی که سطر } i, i \in I, \text{ را می پوشانند}$$

$$\beta_j = \text{مجموعه ی سطرهایی که پوشش دهنده ی ستون } j, j \in J, \text{ پوشیده شده اند.}$$

$$S = \text{مجموعه ی ستونهایی که در جواب هستند.}$$

$$U = \text{مجموعه ی سطرهای پوشیده نشده}$$

$$w_i = \text{تعداد ستونهایی که سطر } i, i \in I, \text{ را می پوشانند و در جواب هستند.}$$

الگوریتم:

$$۱. \text{ قرار بده } w_i := |S \cap \alpha_i| \text{ برای هر } i \in I$$

$$۲. \text{ قرار بده } U := \{i | w_i = 0, \forall i \in I\}$$

^۱ ستونهایی که با حذف آنها جواب همچنان شدنی باقی بماند

۳. برای هر سطر i در U (به ترتیب صعودی سطرها)

(الف) اولین ستون (به ترتیب صعودی j) را در α_i پیدا کن که $\frac{c_j}{|U \cap \beta_j|}$ می‌نیمم شود.

(ب) j را به S اضافه کن و قرار بده $w_i := w_i + 1, \forall i \in \beta_j$ همچنین قرار بده

$$U := U - j$$

۴. برای هر ستون j در S (به ترتیب نزولی j) اگر $w_i \geq 2, \forall i \in \beta_j$ ، قرار بده $S := S - j$ و $w_i := w_i - 1, \forall i \in \beta_j$.

۵. حال S یک جواب شدنی برای مسأله‌ی پوشش است که شامل هیچ ستون زائدی نیست.

گام ۱ و ۲ سطرهای پوشیده نشده را شناسایی می‌کنند. گام ۳ و ۴ گامهایی حریصانه هستند.

چ) جایگزینی جمعیت^۱

به محض اینکه یک جواب شدنی تولید شد، این جواب با عضوی در جمعیت که بالاترین میانگین برازندگی را دارد جایگزین میشود. توجه کنید که میانگین برازندگی بالا تر یک جواب به معنی نا مناسب بودن آن جواب است. این نوع از جایگزینی جمعیت steady-state replacement نامیده میشود. مزیت این نوع جایگزینی در این است که بهترین جوابها همیشه

^۱Population replacement model

در جمعیت حفظ میشوند.

ح) مروری بر گام‌های الگوریتم

۱. یک جمعیت اولیه از N جواب تصادفی بساز و قرار بده $t :=$
۲. دو والد P_1, P_2 را با تکنیک مسابقه از میان جمعیت انتخاب کن.
۳. دو والد را با عملگر fusion operator تقاطع بده و یک جواب جدید C را تولید کن.
۴. طبق نرخ جهش متغیر، k ستون تصادفی را جهش بده. k در ادامه توضیح داده میشود).
۵. C را با استفاده از عملگر ابتکاری شدنی بساز و همچنین ستونهای زائد را حذف کن.
۶. اگر C با هر کدام از والدین یکسان بود به گام ۲ برگرد. وگرنه قرار بده $t := t + 1$ و به گام (۷) برو.
۷. جواب C را با عضوی در جمعیت طبق تکنیک steady-state replacement جایگزین کن.
۸. گامهای ۲ تا ۷ را تکرار کن تا زمانی که $t = M$ جواب غیر تکراری تولید شود. بهترین جواب پیدا شده جوابی است با کوچکترین برازندگی در جمعیت.

خ) تعیین پارامترها^۱

جمعیت اولیه و اندازه جمعیت دو پارامتر مهم هستند که باید تعیین شوند. این دو پارامتر باید طوری انتخاب شوند که دامنه جواب به قدر کافی پوشیده شود. برای درک بهتر انتخاب جمعیت اولیه، فرض کنید هر جواب اولیه S_p بوسیله الگوریتم زیر بطور تصادفی تولید میشود: (نمادهای قسمت (ج) را در نظر بگیرید).

۱. قرار بده $S_p := \emptyset$ ، $w_i := \phi$ برای هر $i \in I$.

۲. برای هر $i \in I$ انجام بده

(الف) یک ستون j را بطور تصادفی در α_i انتخاب کن.

(ب) ستون j را به S_p اضافه کن و قرار بده $w_i := w_i + 1$ $\forall i \in \beta_j$

۳. فرض کنید $T := S_p$

۴. ستون $j, j \in J$ را بطور تصادفی انتخاب کن و قرار بده $T := T - j$.

اگر $w_i \geq 2, \forall i \in \beta_j$ قرار بده $S_p := S_p - j$ و قرار بده $w_i := w_i - 1, \forall i \in \beta_j$

۵. گام ۴ را تا زمانی که $T = \emptyset$ تکرار کن.

گام ۲ یک جواب شدنی تصادفی تولید می‌کند و گام ۴ ستونهای زائد را حذف می‌کند.

^۱Parameter setting

حال تولید یک مساله پوشش با چگالی φ را در نظر بگیرید.

اندازه جمعیت برابر $N = \mu\varphi n$ می باشد که μ میانگین تعداد ظاهر شدن یک ستون در جمعیت اولیه است. یعنی اندازهی جمعیت متناظر با چگالی و تعداد ستونها می باشد. از این رو برای مسائل با اندازه بزرگ، جمعیت خیلی بزرگ خواهد شد و این مانع از کارایی خوب الگوریتم ژنتیک می شود. برای کاهش وابستگی اندازه جمعیت به اندازه مساله (تعداد ستونها) یک مرحله از الگوریتم تولید جمعیت اولیه را اصلاح می کنیم. بدین صورت که جمعیت اولیه طوری تولید شود که فقط بخشی از دامنه‌ی جواب را پوشاند.

در الگوریتم تولید جمعیت اولیه مرحله الف از گام ۲ را بصورت زیر اصلاح می کنیم: ستون j را به تصادف در α_{ik} انتخاب می کنیم که $\alpha_{ik} \subset \alpha_i$ و α_{ik} مجموعه‌ی اولین k ستونها در α_i هستند که دارای کمترین هزینه اند. حال لازم است که جمعیت اولیه ما مجموعه‌ی $\alpha_{1k} \cup \alpha_{2k} \cup \dots \cup \alpha_{mk}$ را پوشاند که زیرمجموعه‌ای از J است. در حالت کلی مقدار k باید طوری انتخاب شود که احتمال اینکه ستونهای جواب بهینه (S_{opt}) زیر مجموعه‌ای از $\bigcup_{i=1}^m \alpha_{ik}$ باشند بیشترین باشد. برای مساله‌ی پوشش مجموعه وزن دار S_{opt} شامل ستونهایی با کمترین هزینه است. در مطالعات انجام شده در این زمینه مقدار $k = 5$ برای تمام نمونه‌ها انتخاب شده است.

---

^۱ چگالی یا تراکم در مساله پوشش عبارتست از کسری از ماتریس a_{ij} که برابر یک باشد.

(د) برنامه‌ریزی جهش^۱

یکی دیگر از پارامترهای مهمی که عمل جهش به آن بستگی دارد مجموعه‌ی ستون‌هایی است که در یک جواب باید جهش پیدا کنند. انتخاب درست این مجموعه تاثیر به‌سزایی در کارا تر شدن الگوریتم ژنتیک دارد. واضح است مجموعه ستون‌هایی که بیشترین هزینه یا کمترین هزینه را دارند مناسب جهش نیستند. بنابراین برای کارآمدتر شدن الگوریتم بهتر است اجازه دهیم جهش فقط در مجموعه ستون‌های ”نخه” رخ دهد. ستون‌های نخه ستون‌هایی هستند که شانس بیشتری برای حضور در جواب بهینه دارند. در واقع این ستون‌ها بر اساس معیاری که در قسمت (خ) توضیح داده شد انتخاب میشوند. یعنی $S_{elite} = \cup_{i=1}^m \alpha_{i5}$ که مجموعه‌ی اولین ۵ ستون با کمترین هزینه در α_i می‌باشد. همچنین می‌توان تعداد ستون‌هایی که باید جهش پیدا کنند را نیز تعیین کرد. برای اطلاعات بیشتر در مورد این تعداد و نمادها و فرمول تعریف شده می‌توانید به [۴] مراجعه کنید.

۲.۴.۲ الگوریتم مورچگان

در دنیای واقعی مورچه‌ها ابتدا به طور تصادفی به این سو و آن سو می‌روند تا غذا بیابند. سپس به لانه برمی‌گردند و ردی از ”فرمون^۱” به جامی‌گذارند. مورچه‌های دیگر وقتی

^۱Mutation scheduling \ pheromone

این مسیر را می‌یابند، آن را دنبال می‌کنند. سپس اگر به غذا برسند به خانه برمی‌گردند و رد دیگری از خود در کنار رد قبل می‌گذارند و مسیر قبل را تقویت می‌کنند. فرمون به مرور تبخیر می‌شود و این تبخیر باعث می‌شود مسیر جذابیت کمتری برای مورچه‌های بعدی داشته باشد. از آنجا که یک مورچه در زمان دراز راه‌های کوتاه‌تر را بیشتر می‌پیماید و تقویت می‌کند هر راهی بین خانه و غذا که کوتاه‌تر (بهتر) باشد بیشتر تقویت می‌شود و آنکه دورتر است کمتر. وقتی یک مورچه مسیر کوتاهی (خوبی) را از خانه تا غذا بیابد بقیه مورچه‌ها به احتمال زیاد همان مسیر را دنبال می‌کنند و با تقویت مداوم آن مسیر و تبخیر ردهای دیگر، به مرور همه مورچه‌ها هم مسیر می‌شوند. هدف الگوریتم مورچگان تقلید این رفتار توسط مورچه‌هایی مصنوعی است که روی نمودار مساله در حال حرکت‌اند.

در این بخش به بررسی یک نمونه از الگوریتم‌های بهینه‌سازی مورچگان^۲ [۵] برای مساله پوشش مجموعه می‌پردازیم.

الف) طرح کلی الگوریتم مورچگان برای مساله پوشش:

مجدداً مساله پوشش مجموعه را بصورت ۱.۴.۲ فرض کنید. همچنین فرض کنید برای هر سطر $i \in I$ مجموعه J_j بصورت $J_j = \{j \in J | a_{ij} = 1\}$ باشد. در واقع J_j مجموعه ستون‌هایی است که سطر i را می‌پوشانند. برای هر ستون $j \in J$ نیز مجموعه $I_j =$

^۲Ant colony optimization

$I|a_{ij} = 1\}$ رابعنوان مجموعه سطرهایی که توسط ستون j پوشیده می‌شوند در نظر بگیرید. در این الگوریتم یک رویکرد جدید بهینه سازی گروه مورچه‌ها برای مساله پوشش بنام *Ant-Cover* مطرح شده است.

تفاوت این روش با بقیه الگوریتم‌های موجود بر پایه مورچگان این است که برخلاف الگوریتم‌های دیگر که هنگام انتخاب ستون جدید از بین تمام ستون‌های انتخاب نشده ستون جدید را انتخاب می‌کند این روش ستون جدید را از بین ستون‌هایی که فقط یک سطر خاص را می‌پوشانند انتخاب می‌کند. با این روش زمان کمتری برای انتخاب ستون جدید صرف می‌شود. همچنین تضمین می‌کند که بعد از انتخاب ستون جدید حداقل یک سطر پوشیده شده است.

در الگوریتم مورچگان برای مساله پوشش مجموعه ستونها بعنوان مولفه‌های جواب در نظر گرفته می‌شوند. هر ستون j با یک مسیر فرمون τ_j و یک ضریب η_j (مطلوبیت ستون j ام) وابسته است. برای ساختن یک جواب هر مورچه با یک جواب تهی آغاز می‌کند و در هر تکرار ستونها به جواب اضافه می‌شوند تا پوشش کامل شود. این عمل بر اساس تقدم ستونها نسبت به یکدیگر انجام می‌شود. یعنی احتمال انتخاب ستونی که فرمون بیشتری دارد (ستون بهتر) بیشتر است. بعد از اینکه یک جواب تولید شد یک جستجوی محلی (بطور اختیاری) برای بهبود کیفیت جواب روی آن انجام می‌گیرد. به محض اینکه هر مورچه یک جواب ساخت، مسیر فرمون به روز می‌شود. طرح کلی الگوریتم مورچگان بصورت زیر می‌باشد:

۱. پارامترها و ارزش فرمون را مقداردهی کن.
  ۲. تازمانی که شرایط توقف برقرار نیست انجام بده
  ۳. برای $antk = 1$ to $nbAnts$ انجام بده
  ۴. $S \Leftarrow \emptyset$ مقداردهی کن.
  ۵. تازمانی که جواب S شدنی نیست انجام بده
  ۶. یک ستون را برطبق احتمال آن انتخاب کن و سپس این ستون را به S اضافه کن.
  ۷. جستجوی محلی را برای S به کار ببر. (بطور اختیاری)
  ۸. مسیر فرمون را به روز کن.
  ۹. بهترین جواب یافت شده را برگردان.
- (ب) ساختن پوشش بوسیله مورچه‌ها در Ant-Cover: در بیشتر الگوریتم‌های موجود برپایه‌ی بهینه‌سازی مورچگان برای مساله‌ی پوشش مجموعه، در هر گام t ، ستون j ام از میان تمام ستونهای انتخاب نشده با احتمال زیر انتخاب میشود:
- $$P(s_t = j | S_{t-1}) = \begin{cases} \frac{\tau_j \eta_j^\beta}{\sum_{q \in J/S_{t-1}} \tau_q \eta_q^\beta} & \text{if } j \in J/S_{t-1} \\ 0 & \text{o.w} \end{cases}$$
- که τ_j و η_j به ترتیب میزان فرمون ستون j ام و مطلوبیت ستون را نشان می‌دهند و $\eta_j = \frac{e_j}{c_j}$ که e_j تعداد سطرهایی است که توسط ستون j پوشیده شده‌اند. نیز یک

پارامتر است. S_{t-1} جواب ساخته شده در گام قبل از t می‌باشد. فرض کنید S یک جواب کامل باشد و n' تعداد ستونهای آن باشد. پیچیدگی زمانی ساختن جواب S بطور تقریبی $O(n'n)$ می‌باشد [۵]. پس محاسبات به خصوص برای مسائل با اندازه‌ی بزرگ بسیار پرهزینه خواهد بود.

می‌توانیم مساله را با فرض دیگری حل کنیم. برای اینکه یک جواب شدنی باشد باید هر سطر i توسط حداقل یک ستون j پوشیده شود. بنابراین در ساخت گام t انتخاب یک سطر پوشیده نشده i و انتخاب یک ستون از مجموعه J_i با احتمال زیر شدنی خواهد بود:

$$P(s_t = j | S_{t-1}) = \begin{cases} \frac{\tau_j \eta_j^\beta}{\sum_{q \in J_i} \tau_q \eta_q^\beta} & \text{if } j \in J_i \\ 0 & \text{o.w} \end{cases}$$

اگر فرض کنیم L نشان دهنده‌ی ماکزیمم تعداد ستونهایی است که i را می‌پوشانند پس پیچیدگی زمانی محاسبه‌ی یک جواب کامل S برابر $O(n'L)$ است. [۵] علاوه بر برتری در پیچیدگی، این روش انتخاب جوابهایی با کیفیت بالاتر تولید می‌کند. ترتیب انتخاب سطرهای پوشیده نشده نیز بطور تصادفی می‌باشد.

پ) به روز شدن فرمون:

در تمام تکرارها همین که مورچه یک جواب را ساخت دنباله‌های فرمون به روز میشوند. ابتدا تمام دنباله‌های فرمون بطور یکنواخت با نشاندن $\tau_j = \rho \tau_j$ برای هر $j \in J$ و $0 < \rho < 1$

تبخیر می‌شوند. این عمل به مورچه‌ها اجازه می‌دهد تا بخشی از تجربه‌ی قبلی خود را فراموش کنند. پس از آن مورچه‌ها مقداری فرومون $\frac{1}{z}$ روی ستونهایی که از ابتدای الگوریتم در بهترین جواب قرار دارند به جا می‌گذارند. این جوابها با S_{gb} نشان داده میشوند. همچنین $Z = \sum_{j \in S_{gb}} c_j$ هزینه‌ی آن جواب است. این عمل مورچه‌ها را به سمت جستجوی فضاهای جدید و فضای امید بخش در تکرار بعدی هدایت می‌کند.

ت) روند جستجوی محلی:

می‌دانیم که هر جواب تولید شده بوسیله Ant-Cover شدن است. پس ممکن است جواب شامل ستونهای زائد باشد. چون سطرها بوسیله ستونهای زودتر انتخاب شده پوشیده شده‌اند و ممکن است توسط ستونهای بعدی نیز پوشیده شوند پس آن ستونهای اولیه زائد هستند. این الگوریتم جستجوی محلی سعی دارد کیفیت جواب را با حذف ستونهای زائد و همچنین جایگزینی ستونهای کم هزینه با ستونهای پرهزینه بهبود ببخشد. همچنین این الگوریتم بصورت حریصانه عمل می‌کند. برای اطلاع از جزئیات بیشتر گامهای الگوریتم به [۵] مراجعه کنید.

ث) تعیین پارامترها:

در این بخش نگاهی کوتاه به تاثیر هر یک از پارامترهای β و ρ و $nbAnts$ در روند الگوریتم مورچگان داریم. β وزن ضریب مطلوبیت ستون یعنی η_i را نشان می‌دهد که با مقدار خیلی بزرگ الگوریتم بسرعت به سمت ایستایی هدایت میشود و با مقدار خیلی کوچک به علت

کمبود راهنمایی قوی زمان زیادی طول می‌کشد تا مورچه‌های یک جواب رضایت‌بخش را بیابند. ρ نشان دهنده‌ی نرخ ماندگاری فرومون است و $nbAnts$ تعداد جوابهای تولید شده در هر تکرار را مشخص می‌کند که این نیز نباید خیلی کوچک یا خیلی بزرگ انتخاب شود. در عین حال هیچ روش تحلیلی برای معین کردن این پارامترها بطور مستقیم وجود ندارد و معمولاً این پارامترها از طریق تجربی بدست می‌آیند.

۳.۴.۲ مقایسه‌ی نتایج محاسباتی الگوریتم ژنتیک و مورچگان

در این بخش به مقایسه الگوریتم مورچگان بدون جستجوی محلی و الگوریتم مورچگان با جستجوی محلی و الگوریتم ژنتیک ذکر شده در بخش قبل می‌پردازیم. دقت کنید نتایج درون جدول، میانگین جوابهایی هستند که در ۱۰ اجرای مستقل بدست آمده‌اند.

name	opt	GA	Ant-cover	Ant-cover+LS
۴.۱	۴۲۹	۴۲۹.۶	۴۳۱.۳	۴۲۹.۰
۴.۲	۵۱۲	۵۱۲.۰	۵۱۷.۷	۵۱۲.۰
۴.۸	۴۹۲	۴۹۲.۱	۴۹۳.۴	۴۲۹.۱
۵.۱	۲۵۳	۲۵۳.۰	۲۵۵.۸	۲۵۳.۰
۶.۱	۱۳۸	۱۳۸.۰	۱۴۰.۸	۱۳۸.۰
۶.۲	۱۴۶	۱۴۶.۲	۱۴۷.۰	۱۴۶.۰
۶.۳	۱۴۵	۱۴۵.۰	۱۴۵.۱	۱۴۵.۰

همانطور که مشاهده می‌کنید زمانی که جستجوی محلی به الگوریتم مورچگان اضافه می‌شود نتیجه‌ی بدست آمده مطلوب تر است و به غیر از یک نمونه در تمام نمونه‌ها جواب بهینه را یافته است. همچنین الگوریتم ژنتیک ارائه شده نیز در ۳ نمونه جواب بهینه را یافته است.

گیر تحقیق در عملیات

مراجع

- [1] Thomas H. Cormen, Charles E. Leiserson, Ronald L. Rivest, Clifford Stein: Introduction to algorithms, MIT press (2001), second edition.
- [2] B. Korte and J. Vygen: Combinatorial optimization theory and algorithms, Springer (2008), fourth edition.
- [3] W. L. Winston, Operations research: Applications and algorithms, Duxbury Press, 2003.
- [4] J.E. Beasley, R.C. Chu, "A genetic algorithm for the set covering problem", European Journal of Operational Research (1996).

- [5] Zhigang Ren,Zuren Feng,Liangjun Ke,Hong chang,"A fast and efficient Ant colony optimization Approach for the set covering problem",IEEE (2008).
- [6] Fernando C. Gomesa,, Panos M. Pardalosb, Gerardo Valdisio R. Vianaa," Experimental Analysis of Approximation Algorithms for the Vertex Cover and Set Covering Problems", Computers Operations Research (2006).
- [7] Raf Jans ,Zeger Degraeve,"A note on a symmetrical set covering problem:The lottery problem", European Journal of Operational Research (2008).
- [8] Guanghui Lan ,Gail W. DePuy ,Gary E. Whitehouse," An effective and simple heuristic for the set covering problem", European Journal of Operational Research (2007).
- [9] Nysret Musliu," Local search algorithm for unicost set covering problem", Vienna University of Technology.

- [10] David P. Williamson, "An introduction to approximation algorithm", Lecture (2000).
- [11] Pezzella, F., Faggioli, E., 1997. Solving large set covering problems for crew scheduling.
- [12] Tamara Stern, "set cover problem ", seminar in Theoretical computer science (2006).

گرا
تحقیق در عملیات